

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub) ฉบับที่ 1 ที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2547 – 2551 เรื่องการพัฒนารัฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริการรักษาพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และผลิตภัณฑ์สุขภาพ ซึ่งนโยบายฉบับนี้เองเป็นสาเหตุให้เกิดการปรับตัวของทั้งโรงพยาบาลรัฐและเอกชนอย่างกว้างขวาง (กนกพร ลีลาเทพินทร์ และคณะ, 2554) กองสุขภาพระหว่างประเทศ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข (2557) รัฐบาลได้แถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา อีกครั้งเมื่อวันอังคารที่ 23 สิงหาคม 2554 โดย นโยบาย Medical Hub ปรากฏอยู่ในนโยบายที่ 4 นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต ข้อ 4.3 นโยบายพัฒนาสุขภาพของประชาชน ซึ่งได้กำหนดกลยุทธ์/วิธีดำเนินการตามนโยบายไว้ในข้อที่ 4.3.7 กล่าวคือ “ขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นเลิศในผลิตภัณฑ์และบริการด้านสุขภาพการรักษาพยาบาลในภูมิภาคเอเชีย”

สอดคล้องกับข้อมูลจาก Bloomberg.com (2556) ซึ่งรายงานว่าประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์เดินทางมาใช้บริการสูงสุดเป็นอันดับ 1 ของโลก และยังพบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มสุขภาพมีจำนวนมากถึง 858,340 คน และมีมูลค่าตลาดสูงถึง 31,125 ล้านบาทต่อปี (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556)

ตารางที่ 1.1 การรับรู้เกี่ยวกับการให้บริการของโรงพยาบาลรัฐบาล

มิติ	คุณภาพการบริการ รพ.รัฐบาล
มิติความน่าเชื่อถือ	3.901
มิติความเข้าใจลูกค้า	3.799
มิติความเชื่อมั่น	3.875
มิติมารยาท	3.919
มิติการเห็นอกเห็นใจ	3.627
มิติการตอบสนอง	3.693
มิติการสื่อสาร	3.813
มิติความเป็นรูปธรรมของการบริการ	3.937

ที่มา: จุไรรัตน์ ชุตินันท์, 2554

จากตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นว่าผู้รับบริการด้านการพยาบาลในโรงพยาบาลรัฐนั้น มีการรับรู้ในคะแนนไม่เกิน 4 จาก 5 แสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่สถานพยาบาลสามารถเพิ่มเติมการรับรู้ของผู้รับบริการได้ โดยมีติที่มีค่าคะแนนน้อยที่สุดคือมิติการเห็นอกเห็นใจ มีค่าคะแนนที่ 3.627 และมิติที่มีค่าคะแนนมากที่สุดคือมิติความเป็นรูปธรรมของการบริการ มีค่าคะแนนอยู่ที่ 3.937 ซึ่งหากสถานพยาบาลมีแนวคิดที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการให้บริการ ก็จะสามารถตอบสนองและสร้างการรับรู้ของผู้รับบริการให้ดีขึ้นได้

ทว่าสถานะการณ์ปัจจุบันเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างเห็นได้ชัดในเรื่องของคุณภาพการให้บริการ ระหว่างโรงพยาบาลรัฐ กับโรงพยาบาลเอกชนในประเทศไทย ข้อมูลจากตารางที่ 1.1 โดยผู้ป่วยที่มารับบริการ โรงพยาบาลเอกชน มีความคิดเห็นด้านการให้บริการสูงกว่า ผู้ป่วยที่มารับบริการในโรงพยาบาลรัฐบาล (กนก เรื่องนาม, 2558) และโรงพยาบาลเอกชนนั้นมีศักยภาพในการตอบสนองต่อความคาดหวังของลูกค้า ได้มากกว่าโรงพยาบาลของภาครัฐบาล(จุไรรัตน์ ชุตินันท์, 2554) ซึ่งขัดแย้งกับแผนพัฒนาและข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปยังการแสวงหาเครื่องมือทางทฤษฎี ที่สามารถนำมาเสริมสร้างศักยภาพทางการบริการของโรงพยาบาลรัฐในประเทศไทยให้มีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการที่ดีขึ้น โดยมุ่งศึกษาเรื่องของการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างผู้จัดหาวัตถุดิบ (Supplier) ลูกค้า (Customer/Patient) และโรงพยาบาล

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่าโรงพยาบาลรัฐและเอกชนมีรูปแบบการบริหารงานที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการบูรณาการการทำงานภายในและระหว่างองค์กร และคุณภาพการบริการด้วย ดังนั้นงานวิจัยฉบับนี้จึงเลือกศึกษาเฉพาะกลุ่ม โรงพยาบาลในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข (สป.สช.) เพราะมีจำนวนมากที่สุด และมีพันธกิจในการให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีประชากร คือ โรงพยาบาลรัฐ จำนวน 896 แห่ง ตามทำเนียบสถานบริการสุขภาพสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ข้อมูลจาก สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข)

การบูรณาการโซ่อุปทาน (Supply chain integration: SCI) เป็นแนวคิดหลักที่สนับสนุนการสร้างคุณค่าในโซ่อุปทาน(Horvath,2001) และยังเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการสร้างข้อได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กร (Zhao,L. et al., 2013) โดยสามารถแบ่งออกเป็นการบูรณาการออกเป็น 2 ส่วนคือ การบูรณาการภายในองค์กร (Internal integration: II) และการบูรณาการภายนอกองค์กร (External integration) คือการบูรณาการของผู้จัดส่งวัตถุดิบ (Supplier integration: SI) และการบูรณาการกับผู้ป่วย (Customer integration: CI) (Flynn et al.,2010; Cao, Z. et al. 2015) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถูกศึกษาในเชิงวิชาการกับกลุ่มของโรงงานอุตสาหกรรม แต่ยังมีศึกษาไม่มากพอในกลุ่มธุรกิจบริการ และยังถูกศึกษาน้อยมากในบริบทของบริการด้านสุขภาพในประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการบูรณาการโซ่อุปทาน พบว่า การศึกษาวิจัยในแนวคิดนี้ยังมีนักวิจัยจำนวนไม่มากนักทำการศึกษา โดยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับตัวแปรการบูรณาการโซ่อุปทาน ที่ส่งผลกระทบต่อ หรือมีความสัมพันธ์ต่อตัวแปร ประสิทธิภาพและคุณภาพขององค์กร ซึ่งจากการหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งงานวิจัยและงานด้าน วิชาการ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าการบูรณาการโซ่อุปทานนั้นส่งผลกระทบต่อ และมีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับประสิทธิภาพขององค์กร แต่ทว่ายังไม่มีการศึกษาว่าองค์ประกอบของการบูรณาการโซ่ อุปทานใด (SI, II, PI) ที่มีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร ซึ่งหากองค์กรมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จัก ต้องพัฒนา หรือมีข้อจำกัดในบางประการ ไม่สามารถพัฒนาการบูรณาการทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้พร้อมๆ กัน งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาว่า หากเกิดกรณีดังกล่าวองค์กรจักต้องเลือกพัฒนา การบูรณาการในองค์ประกอบใดเป็นลำดับแรก และองค์ประกอบใดเป็นลำดับถัดมา

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาแนวคิดการบูรณา การโซ่อุปทานที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการในอุตสาหกรรมบริการด้านสุขภาพของประเทศไทย เพื่อให้ประเทศ มีขีดความสามารถในการแข่งขันและเป็น Medical hub ดังที่แผนชาติได้วางไว้ ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. อะไรคือองค์ประกอบ ด้านการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ ด้านการบูรณาการภายใน ด้านการบูรณาการกับผู้ป่วย และด้านคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล
2. อิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยด้านการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ ด้านการบูรณาการ ภายในด้านการบูรณาการกับผู้ป่วย มีผลต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล อย่างไร
3. ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุด้านการบูรณาการ โซ่อุปทานที่มีผลต่อคุณภาพการบริการใน โรงพยาบาล มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ ด้านการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ ด้านการบูรณาการ ภายในด้านการบูรณาการกับผู้ป่วย และด้านคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของปัจจัยด้านการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ ด้านการบูรณาการภายใน ด้านการบูรณาการกับผู้ป่วย
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยด้านการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ ด้าน การบูรณาการภายใน ด้านการบูรณาการกับผู้ป่วย ที่มีต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล
4. เพื่อค้นหาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุด้านการบูรณาการ โซ่อุปทานที่มีผลต่อคุณภาพการ บริการในโรงพยาบาล

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับตัวแบบเชิงสาเหตุของการบูรณาการ ไซ่อูทาน ที่มีต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล เป็นการวิจัยแบบผสมเชิงอธิบาย (Explanatory Mixed Methods Designs) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเป็นสมมติฐานการวิจัยรวม 6 ข้อ ดังนี้

Between Group

สมมติฐานข้อที่ 1: การบูรณาการกับซัพพลายเออร์มีอิทธิพลเชิงบวก ต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

สมมติฐานข้อที่ 2: การบูรณาการภายใน มีอิทธิพลเชิงบวก ต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

สมมติฐานข้อที่ 3: การบูรณาการกับผู้ป่วย มีอิทธิพลเชิงบวก ต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข

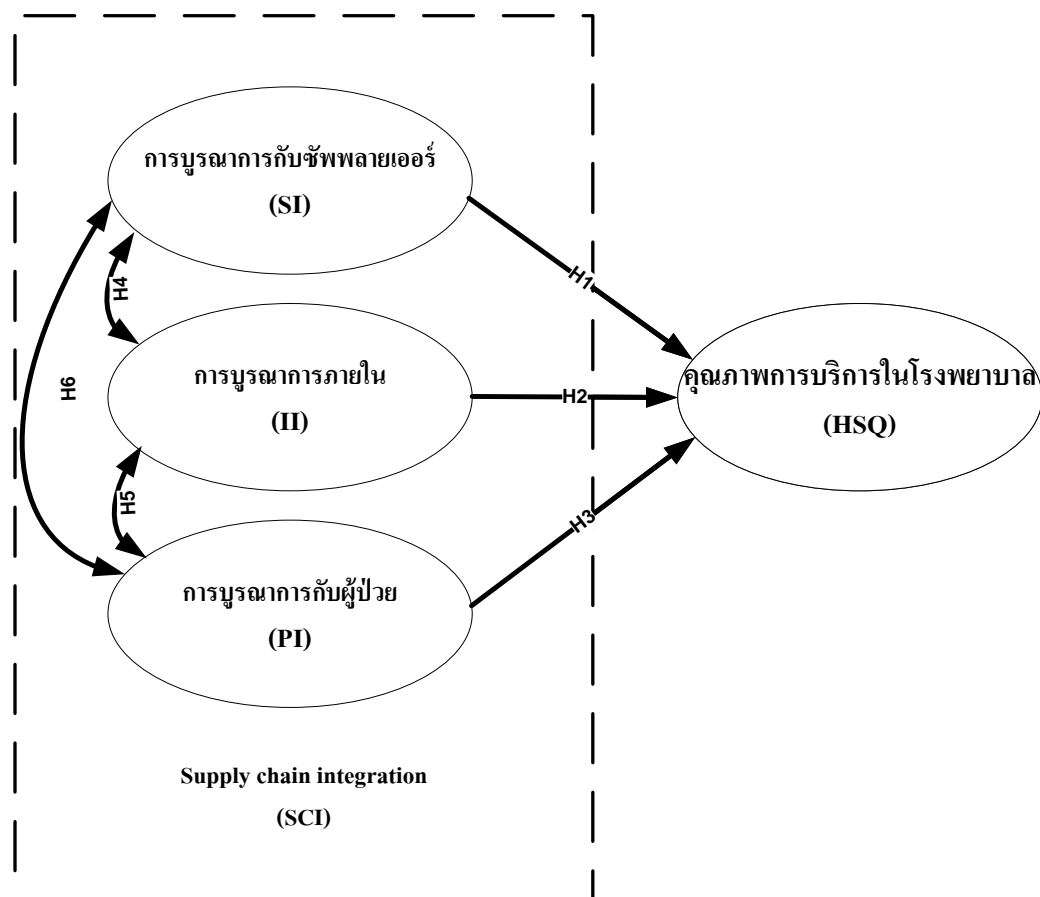
Within Group

สมมติฐานข้อที่ 4: การบูรณาการกับซัพพลายเออร์ มีความสัมพันธ์กับการบูรณาการภายใน

สมมติฐานข้อที่ 5: การบูรณาการภายใน มีความสัมพันธ์กับการบูรณาการกับผู้ป่วย

สมมติฐานข้อที่ 6: การบูรณาการกับซัพพลายเออร์ มีความสัมพันธ์กับการบูรณาการกับผู้ป่วย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้มีทั้งหมด 4 ตัวแปร ซึ่งแบ่งประเภทของตัวแปรได้ 2 ประเภท ดังรายละเอียดและนิยามเชิงปฏิบัติการต่อไปนี้

1. **ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variable)** จำนวน 1 ตัวแปร คือตัวแปรคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล (HSQ) ทั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ การรับเข้า (Admission) บริการทางการแพทย์ (Medical service) บริการอื่นๆ (Overall service) การจำหน่ายผู้ป่วย (Discharge) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility (Ayesh P. Aagja & Renuka Garg, 2010; Amin, M., & Zahora Nasharuddin, S., 2013)

2. **ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous Latent Variable)** จำนวน 3 ตัวแปร คือ 1) ตัวแปรการบูรณาการกับซัพพลายเออร์ (SI) โดยมีตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ การแบ่งปันข้อมูล กลยุทธ์ด้านความร่วมมือ และการไว้ใจ 2) ตัวแปรการบูรณาการภายใน (II) โดยมีตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การทำงานข้ามแผนก และความร่วมมือ 3) ตัวแปรการบูรณาการกับผู้ป่วย (PI) ทั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ การติดตามความคิดเห็น การแบ่งปันข้อมูล และการติดต่อสื่อสาร (Zhao, L. et al., 2013; Cao, Z. et al., 2015; Huo, B. et al., 2015; Wang, Z. et al., 2016; Cheng, Y., Chaudhuri, A., & Farooq, S., 2016; Hong, P., Tran, O., & Park, K., 2010)

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ทำการศึกษานี้ได้แก่ ปัจจัยด้านการบูรณาการ โชนูปทาน ประกอบด้วย การบูรณาการกับซัพพลายเออร์ การบูรณาการภายในองค์กร และการบูรณาการกับผู้ป่วย ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการในโรงพยาบาล ประกอบด้วย การรับเข้า การบริการทางการแพทย์ การบริการในภาพรวม การปล่อยกลับ และความรับผิดชอบต่อสังคม

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานพยาบาล ของโรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 896 แห่ง ตามทำเนียบสถานบริการสุขภาพสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ข้อมูลจาก สำนักบริหารการสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข)

3. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบเชิงสาเหตุของการบูรณาการ โชนูปทานที่มีผลต่อคุณภาพการบริการในโรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข ตั้งแต่ พ.ศ. 2559 - 2560

นิยามศัพท์

การบูรณาการโชนูปทาน คือ ระดับของกลยุทธ์องค์กรด้านความร่วมมือกับซัพพลายเออร์ พาทเนอร์ และการจัดการความร่วมมือทั้งในและระหว่างองค์กร (Flynn et al., 2010)

การบูรณาการภายใน คือ ระดับของการปฏิบัติงานที่เน้น การแลกเปลี่ยนสารสนเทศ การทำงานข้ามแผนก และการร่วมมือกันเพื่อพัฒนากระบวนการหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ภายในองค์กรเดียวกัน (Zhao et al., 2011)

การบูรณาการกับซัพพลายเออร์ คือ การแบ่งปันข้อมูลเกี่ยวกับ ข้อกำหนดด้านคุณภาพ และการเปลี่ยนแปลงการออกแบบ การร่วมกันพัฒนาสินค้าหรือบริการ วางแผน พยากรณ์ เสริมกำลัง และการร่วมกันพัฒนาคุณภาพ กับผู้จัดส่งวัตถุดิบ เวชภัณฑ์ และหรือผู้ว่าจ้างภายนอก (Hong, P., Tran, O., & Park, K., 2010); Wang, Z. et al., 2016)

การบูรณาการกับผู้ป่วย คือ การแบ่งปันข้อมูลของสินค้าหรือบริการ การจัดส่ง และการกำหนดการเปลี่ยนแปลงของความต้องการลูกค้า ระดับสินค้าคงคลัง แผนการผลิต การติดตามคำสั่งซื้อ กับผู้ป่วย (Hong, P., Tran, O., & Park, K., 2010); Wang, Z. et al., 2016)

คุณภาพการบริการในโรงพยาบาล คือ การศึกษาการให้บริการของโรงพยาบาลที่มีองค์ประกอบครอบคลุมประเด็นดังนี้ การรับเข้า (Admission) บริการทางการแพทย์ (Medical service) บริการอื่นๆ (Overall service) การจำหน่ายผู้ป่วย (Discharge) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) (Aagja & Garg, 2010)

โรงพยาบาล คือ โรงพยาบาลในสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 896 แห่ง ตามทำเนียบสถานบริการสุขภาพสังกัด สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข (ข้อมูลจาก สำนักบริหาร การสาธารณสุข สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของงานวิจัยนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

1. ประโยชน์สำหรับอุตสาหกรรมบริการด้านสุขภาพ ดังนี้

1.1 สามารถนำผลงานวิจัยมาใช้ในการวางแผนงานได้อย่างถูกต้อง และสามารถ พัฒนาธุรกิจให้มีความแข็งแกร่งเพิ่มมากขึ้น

1.2 ผู้บริหารโรงพยาบาลและกระทรวง สามารถนำปัจจัยที่ทำการศึกษาไปวางแผน ยุทธศาสตร์ได้

2. ประโยชน์ทางด้านวิชาการ

2.1 สร้างองค์ความรู้ใหม่ ด้านการบูรณาการโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมบริการด้าน สุขภาพ เนื่องจากยังมีการศึกษาในวงจำกัด

2.2 สามารถนำแนวคิดไปต่อยอด ในการทำวิจัยในมิติที่คล้ายคลึงกัน เพื่อสร้างองค์ ความรู้ใหม่ๆ ในอุตสาหกรรมอื่นๆ

ข้อจำกัดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น โรงพยาบาลรัฐจากทั่วประเทศ ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก ทำให้การสรุปและอภิปรายผลเป็นการสรุปเชิงภาพรวม ไม่สามารถ สรุปผลเชิงลึกได้